

Reivindicació de l'anticlericalisme

Joan-Francesc Pont, catedràtic de Dret Tributari (UB)

Les prêtres ont causé tant de mal sur la terre, que je garde contre eux une dent de Voltaire. (Frase d'un medalló que se salvà de la profanació de la tomba de Voltaire, i que conservava una dent).

Un memorable 13 d'octubre de 1989 vaig tenir ocasió de dir al Saló de Cent de la Ciutat que s'equivocaven els detractors de Francesc Ferrer i Guàrdia al qualificar-lo, entre altres apel·latius, com a anticlerical, perquè l'anticlericalisme, en tot cas, seria una virtut del personatge. En efecte, Ferrer era enemic d'una Església compromesa i aliada del poder polític, i oposada a qualsevol millora social. L'anticlericalisme era un deure dels progressistes del canvi de segle, perquè el clericalisme era el pal de paller de l'absolutisme o del caciquisme i de la repressió, l'enemic principal de l'emancipació dels ciutadans, és a dir, de la seva llibertat i de la seva dignitat.

Però l'anticlericalisme és també un deure dels progressistes a les portes d'un nou mil·lenni perquè el clericalisme és avui com ahir una malaltia de l'esperit que fa tremolar de febre als intolerants quan intueixen una opinió contrària a la que ells professen. El clericalisme continua viu llençant anatemes contra els avenços de la ciència (per exemple, en matèria de fecundació artificial), i posant en dubte la capacitat dels éssers humans per exercir el lliure examen (al preconitzar l'ensenyament de la religió catòlica a càrrec dels pressupostos de l'Estat) o per decidir estalviar-se un sofriment inútil (al condemnar l'eutanàsia). El clericalisme utilitza la religió com una espasa clavada en la llibertat de consciència per tal d'aniquilar tot el que hi ha d'humà en les persones, és a dir, l'ànima, el pensament, l'esperit lliure que és la font de tots els descobriments i de totes les revolucions.

Com deia l'any 1877 H. Depasse (El clericalismo, Imprenta de Juan Iniesta, Madrid), els clericals fan de la religió una policia i de la sagristia una sucursal de la Guàrdia Civil. Així, el clericalisme es troba a tots els països i a totes les èpoques i es manifesta com a intervenció de les esglésies en els assumptes de l'Estat, en l'elaboració de les lleis, singularment, i com a recurs del poder que cerca en la religió la consagració de les seves exigències tiràniques.

En l'Església catòlica xilena que empara el dictador Pinochet, però insisteix en rebre, molts anys després a la Catedral de Santiago, les despulles del socialista, anticlerical i francmaçó Salvador Allende, potser alguns poden veure una manifestació de penediment, quan, en realitat, es tracta només de la demostració més abjecta de clericalisme. A l'Església Catòlica Romana li agrada segrestar els cadàvers dels seus enemics il·lustres, i a Barcelona sembla que Santa Maria del Mar sigui el lloc elegit per aquesta necrofilia catòlica detestable, que sota una aparent "tolerància" vol mantenir el monopoli catòlic del culte als morts.

La primera manifestació de clericalisme catòlic és la insistència en anomenar la seva església com l'Església, en afirmar la seva singularitat com a expressió jeràrquica de la "Religió Veritable". No és per casualitat que la catòlica sigui l'única religió constituïda com a Estat independent, dotat d'una sobirania espiritual efectiva i inalienable, preexistent al Dret internacional, i d'una personalitat moral instituïda directament per Déu (cfr., per exemple, el canó 113 del Codi de Dret canònic), que reclama fins i tot el deganat permanent del Cos Diplomàtic (Congrés de Viena de 1815 i Conferència de les Nacions Unides a Viena de 1961).

L'ensenyament, el matrimoni i la mort han estat i són algunes de les obsessions del clericalisme catòlic. Així el 3 d'octubre de 1878 el Papa amonestava uns pelegrins belgues amb aquestes preguntes: Per què permeteu el lliure exercici de tota falsa religió? Per què opríu els mestres, i sobretot les mestres, catòlics, fent-los sofrir exàmens insidiosos? Entre totes les coses que heu de reclamar demaneu que el sagrament matrimonial precedeixi el contracte civil! (citat per Depasse,

op. cit., pàg. 107).

Més explícita encara havia estat l'encíclica papal de 15 d'agost de 1832: De la font pudenda de l'indiferentisme procedeix la màxima absurda i errònia, o millor dit el deliri, que cal garantir a tothom la llibertat de consciència. En aquest text es condemnen la llibertat d'opinió, la llibertat de pensar, la llicència de discursos, la llibertat en la venda de llibres... i es reclama per a l'Església catòlica la potestat de censura i el dret a cremar llibres (a lliurar a les flames els elements culpables del mal).

Coses d'ahir? Ca! Només a l'agost passat el sacerdot jesuïta i funcionari de l'Arquebisbat de Barcelona Enric Puig es permetia amenaçar una autoritat civil per no haver impedit que la capella de l'Escola d'Empresarials de la Universitat de Barcelona (potser la darrera capella universitària catòlica de Catalunya, quin anacronisme!) veiés reduït el seu tamany de 135 a 54 m2.

Em fa gràcia que els catòlics i fins i tot alguns progres despistats ens acusin, als laics, de "anticlericalismo trasnochado", quan l'anticlericalisme ha nascut com una resposta liberal contra la demostrada voluntat del tron i de l'altar de mantenir el poble en la ignorància i en la foscor. A qui beneficiava que els madrilenys blasmessin l'enllumenat públic de la Vila i el "sombbrero de tres picos" amb aquell terrible "vivan las caenas!?" I amb un exemple més actual, com cal interpretar la comprensió vaticana de la fatwa contra Salman Rushdie?

És un error interessat confondre anticlericalisme amb menyspreu de la religió. Si analitzem l'obra més recent de dos sacerdots catòlics com Jordi Llimona (Viure, Edicions 62, Barcelona, 1996) o Raimon Panikar (El silencio de Buda, Siruela, Madrid, 1996) descobrirem, al costat d'un deisme (no confondre amb teisme) d'arrel humanista, un profund anticlericalisme. La religió que podríem anomenar il·lustrada troba Déu en l'ànima humana i l'home-déu recupera la dignitat perduda i s'allibera de l'esclavatge del sermó dels diumenges. Amb dos-cents anys de retard, però, alguns dels nostres catòlics descobreixen, com Voltaire a Les questions de Zapata (1766), el desig de menjar de la fruita de l'arbre de la ciència (sí, aquella poma de la serp al paradís ...), al trobar estranya la prohibició, doncs si Déu havia donat a l'home la raó, hauria lògicament d'estimular la seva instrucció.

L'anticlericalisme és un component combatiu de la laïcitat que no té altre remei que formular-se en clau negativa, com un "anti-", perquè respon a la realitat d'un enfrontament. Però la seva denominació no amaga el seu veritable significat d'exaltació de la persona i de la societat que s'alliberen de la minoria d'edat en què reis, papes, exèrcits i policies voldrien veure-les recloses permanentment per tal de garantir el paper dirigent (podríem dir, "tutorial") de les castes levítiques al seu servei.

L'anticlericalisme no és enemic de la religió com a creença o convicció, sinó de la religió inquisitorial que substitueix l'autonomia moral per la dictadura del summe sacerdots. O dit d'una altra forma: no existiria anticlericalisme sense clericalisme! Com advertia Piero Gobetti l'any 1924 (La rivoluzione liberale), es tracta de liquidar els darrers residus de clericalisme, si no es vol veure renéixer amb força singular la lluita anticlerical. Malauradament, el clericalisme es manté viu i poderós, al púlpit, a l'escola, a la ràdio, al poder legislatiu, i fins i tot al llit. Com escrivia Félix de Azúa a començament dels vuitanta (publicat a Salidas de tono, Anagrama, Barcelona, 1996), las jerarquías católicas ... se distraen y enzarzan en ridiculas discusiones de alcoba, obsesionadas por convertirse en el órgano rector de la vida sexual de Occidente. A més a més, al costat del clericalisme catòlic, trobem un clericalisme independentista i un clericalisme postcomunista, però això són figures d'un altre paner, de les que m'agradaria escriure properament. Per ara, em conformo amb reclamar com un valor del moviment laic i progressista la necessitat de mantenir encesa la flama de l'anticlericalisme.